

Forsknings- og høyere utdanningsministeren
Kunnskapsdepartementet
Ref. 22/5025

1. september 2023

Innspill om Forskningsrådets rolle og funksjoner

Stiftelsen Dam viser til brev utsendt 12. juni og takker for muligheten til å komme med innspill om Forskningsrådets rolle og funksjoner i det norske forsknings- og innovasjonssystemet.

Overordnet mener Dam at Forskningsrådet bør ta en mer aktiv rolle i det norske forskningsordskiftet. Rådet bør videre være åpen om hvordan søknadsevalueringene foregår og forklare valg av prosedyre. Åpenhet vil komme forskere, institusjoner og andre finansiører til gode, og bevege fremover diskusjonen om hvordan vi oppnår forskning av høy kvalitet. Forskningsrådet kan og bør med sin kompetanse og kapasitet være en ledestjerne og pådriver for utvikling av norsk forskning og rettesnor for «best practice».

Med utgangspunkt i spørsmålene i brevet fra forsknings- og høyere utdanningsministeren har Stiftelsen Dam tre innspill.

- Forskningsrådet bør ta en aktiv rolle for å redusere problemet med bortkastet forskning
- Forskningsrådet bør analysere egen portefølje, undersøke hvordan det vi gjør i dag fungerer, søke etter forbedringer og teste potensielle nyvinninger. Analysene bør deles med omverden.
- Forskningsrådet bør være en støttespiller for institusjoner og aktører som tar initiativ for å forbedre kvaliteten på forskningen

Bortkastet forskning

Ifølge forskerne Paul Glasziou og Iain Chalmers kan så mye som 85 prosent av forskningen i verden være bortkastet (The Lancet, 2009). Den viktigste årsaken er selektiv rapportering av forskningsresultater, enten ved at resultater ikke publiseres eller blir gjenstand for spinn for å fremstå mer interessante. Samtlige aktører i norsk forskning er enige om at selektiv rapportering er et problem, men ingen ser på det som sitt ansvar å ta grep. Også forskningsrådet har hatt en passiv holdning til manglende fullføring av studier, preregistrering, og oppfølging av upubliserte resultater.

Som den største aktøren i det norske forskningslandskapet kan og bør Forskningsrådet ta et særlig ansvar for å redusere bortkastet forskning. Forskningsrådet kan stille krav til forskere og institusjoner som er involvert i prosjektene det finansierer om hvordan forskning publiseres og innenfor hvilke tidsrammer det gjøres.

Slike krav vil hverken være urimelige eller uvanlig i internasjonal sammenheng. Storbritannia har nylig innført lovgivning som juridisk forplikter universiteter og selskaper til å offentliggjøre resultatene av kliniske forsøk innen tolv måneder etter at datainnsamlingen er ferdig. Et alternativ til lovendring kan være å trekke tilbake søkerett for en forskningsinstitusjon om resultatene fra tidligere studier ikke har blitt publisert innen en gitt tid etter studiens sluttdato. Institusjonen vil dermed få et kraftig insentiv til å sørge for at forskeren publiserer resultatet av forsøket.

Stiftelsen Dam har innført registrert rapport som valgfri publiseringsform i vårt forskningsprogram. Med registrert rapport vurderer tidsskriftet planen for forskningsarbeidet. Om prosjektet vurderes som godt nok forplikter tidsskriftet seg til å publisere resultatet. Det reduserer mulighetene for selektiv rapportering og spinn av resultater for å gjøre de mer attraktive for publisering. Stiftelsen Dam mener registrert rapport er del av løsningen på problemet med bortkastet forskning.

Søke forbedringer

I dag vet vi lite om hvilke tiltak Forskningsrådet har vurdert eller vurderer for å sikre høy kvalitet på forskningen de finansierer. Det vil være svært nyttig for andre aktører i norsk forskning om en så sterk og kompetent aktør som Forskningsrådet undersøker og evaluerer tiltak knyttet til søknads- og vurderingsprosesser, prosjektoppfølgning og publisering av forskningsresultater, kartlegger hvordan forskningsresultater brukes, og undersøker hvilke samfunnsgevinster forskning har. Forskningsrådet bør være offensive og teste potensielle nyvinninger, søke etter forbedringer og undersøke hvordan det som gjøres i dag virker.

Dam mener Forskningsrådet åpent bør vurdere følgende tiltak:

- Krav til pre-registrering
- Alternative publiseringsformer som registrert rapport
- Krav til publisering av alle forskningsresultater og deling av data (dersom mulig)
- Retningslinjer for valg av publiseringskanal
- Alternative søknads- og vurderingsprosesser
- Åpenhet om prosessen for vurdering av søknader
- Økt innsats på forskning av forskning
- Økt fokus på kvalitet fremfor kvantitet i beslutninger om hvilke prosjekter som skal få støtte, spesielt i vurdering av prosjektleder/-gruppe og i forskningens forventede resultater (output)

Støtte institusjoner som tar grep

Per i dag måles norske forskningsinstitusjoner på antall vitenskapelige publikasjoner og hvor de blir publisert. Som et resultat er institusjonene innrettet for å maksimere antall publikasjoner. Dette er blant årsakene til en kraftig økning i antall tidsskrift og publiserte artikler de siste årene.

Det er åpenbart problematisk når kvantitative mål for forskning erstatter mål for kvalitet i forskningen som publiseres. Forskningsrådets primæroppgave er at de beste forskningsprosjektene skal få finansiering, og at det produseres forskning som er verdifull for de som skal bruke kunnskapen som produseres. Dam mener at Forskningsrådet bør ta en mer aktiv rolle overfor institusjonene for å skape endringer som øker kvaliteten på forskningen.

Forsøk på endringer kan medføre mye støy, noe som kan avskrekke institusjoner fra å ta grep. Forskningsrådet kan gjøre en forskjell ved å støtte endringsvillige institusjoner, både faglig i ordskiftet og ved å stille krav som fremmer grundige kvalitetsvurderinger av forskningen som produseres.